

**Міністерство культури та стратегічних комунікацій
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка**

**Факультет фортепіано джазу та популярної музики
Кафедра спеціального фортепіано №2**

МАРЧИШИН Анастасія

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕАКАДЕМІЧНОЇ МУЗИКИ У
КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РЕПЕРТУАРУ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ
БАЗОВОГО (ПОЧАТКОВОГО) РІВНЯ**

**Спеціальність 025-Музичне мистецтво
Профілізація-Фортепіано**

Науковий керівник:

Сасько М.Р.

**доктор мистецтва,
старший викладач кафедри
спеціального фортепіано №1**

Рецензент:

Басса О.М.

**Кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри концертмейстерства**

Львів 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ БАЗОВОГО РІВНЯ	8
1.1	8
1.2	13
1.3	16
музичного репертуару базового (початкового рівня)	16
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕАКАДЕМІЧНОЇ МУЗИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РЕПЕРТУАРУ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ БАЗОВОГО (ПОЧАТКОВОГО) РІВНЯ	21
2.1	20
2.2	23
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні спостерігається стрімкий розвиток освітньої, культурної та соціальної сфери, що в свою чергу, вимагає

грунтовного переосмислення традиційних підходів до музичної освіти, зокрема у сфері формування навчального репертуару. В умовах інформаційного суспільства та цифрової культури, діти і молодь з раннього віку занурені у медіапростір, де переважають жанри неакадемічної музики — популярна, електронна, рок, джаз, фольклорна у сучасній обробці тощо. Водночас музична освіта базового (початкового) рівня в Україні, особливо у закладах мистецької освіти, здебільшого спирається на твори корифеїв музичного мистецтва Європи, що не завжди відповідає естетичним потребам та інтересам сучасного учня.

На цьому тлі виникає суперечність між академічно спрямованим репертуаром навчання та актуальними культурними орієнтирами молодого покоління. Одним із вирішень цієї проблеми може стати виважене включення неакадемічної музики до навчального репертуару, що дає змогу підвищити мотивацію та зацікавленість дітей у заняттях.

Крім того, неакадемічна музика так само як і академічна, може слугувати потужним засобом розвитку творчості, імпровізаційних навичок, міждисциплінарного мислення та формування індивідуального музичного стилю.

У зарубіжних освітніх практиках неакадемічна музика активно використовується у початковій музичній освіті, що підтверджується працями таких дослідників, як Люсі Грін, Уейн Боуман та інших. В Україні ж ця тема перебуває на стадії формування, і потребує глибшого науково-методологічного аналізу, класифікації, методичного осмислення та адаптації до умов нашої освітньої системи. Таким чином, **актуальність** даної роботи полягає у розгляді процесу введення альтернативного репертуару в музичну освіту базового(початкового) рівня, спрямованого на задоволення потреб сучасного покоління.

Об'єктом дослідження є процес формування репертуару в музичній освіті базового (початкового) рівня.

Предметом дослідження є неакадемічний музичний репертуар, адаптований під потреби музичної освіти базового (початкового) рівня.

Мета дослідження - з'ясувати педагогічні та методичні аспекти інтеграції неакадемічної музики в репертуар музичної освіти базового (початкового) рівня для підвищення ефективності й мотивації учнів.

Заявлена мета передбачає вирішення ряду **завдань**:

- **обґрунтувати** значення музичного репертуару базового (початкового рівня) в музичній освіті як повноцінний альтернативний засіб;
- **проаналізувати** основні жанри та типи творів, що складають академічну частину навчального репертуару з урахуванням вікових та технічних можливостей та навичок учнів;
- **визначити** критерії добору творів до навчального репертуару в музичній освіті базового (початкового) рівня спираючись на педагогічні, естетичні та методичні принципи;
- **дослідити** поняття та класифікацію неакадемічної музики, окреслити її жанрове та стилістичне розмаїття як потенційного навчального матеріалу;
- **охарактеризувати** особливості використання неакадемічної музики у формуванні навчального репертуару: виявити методичні підходи до її адаптації для базового рівня;

У процесі дослідження були використані такі **методи**:

- **Теоретичний аналіз** наукової, методичної та фахової літератури — для вивчення поняттєво-термінологічної бази, класифікації музичного репертуару та методичних підходів до його формування в музичній освіті базового (початкового) рівня.
- **Компаративний метод** — для зіставлення особливостей академічного та неакадемічного музичного матеріалу, аналізу їхньої відповідності навчальним цілям і завданням.

- **Емпіричне узагальнення** педагогічного досвіду — для виявлення ефективних практик використання неакадемічної музики в навчальному процесі на основі аналізу досвіду викладачів мистецьких шкіл.
- Метод педагогічного **спостереження** — для фіксації реакцій учнів на різні типи репертуару, аналізу емоційної залученості, інтересу та навчальної мотивації у процесі взаємодії з академічною й неакадемічною музикою.
- Метод **систематизації та узагальнення** — для формулювання висновків щодо методичних і педагогічних перспектив упровадження неакадемічного репертуару в музичній освіті базового (початкового) рівня.

Наукова новизна дослідження: Наукова новизна дослідження полягає в уточненні класифікації неакадемічної музики як складової навчального репертуару, виявленні методичних підходів до її адаптації для музичної освіти базового (початкового) рівня та обґрунтуванні педагогічної доцільності використання популярного музичного контенту для підвищення мотивації учнів.

Практичне значення: Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами фортепіано для оновлення репертуару та підвищення зацікавленості учнів шляхом впровадження сучасних творів у навчальний процес.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів та висновків. Список використаних джерел налічує 28 покажчиків. Загальний обсяг роботи становить 36 сторінок.

У першому розділі розглядається значення, історичні передумови та жанрово-стильова різноманітність академічного репертуару.

У другому розділі описується роль та шляхи інтеграції неакадемічної музики у програми учнів музичної базової (початкової освіти).

У висновку наведені аргументи важливості ретельно підбраного фортепіанного репертуару для всебічного розвитку учнів.

РОЗДІЛ І. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ БАЗОВОГО (ПОЧАТКОВОГО) РІВНЯ

1.1Музичний репертуар базового (початкового рівня) у системі музичної освіти.

Система музичної освіти в Україні забезпечує базову академічну підготовку для майбутніх музикантів за допомогою мережі позашкільних і

спеціалізованих загальноосвітніх музичних навчальних закладів. Ці заклади відіграють ключову роль у формуванні культурної свідомості дітей і підлітків, сприяючи їхньому всебічному розвитку та прищеплення традицій національної і світової культурної спадщини.

На сьогодні в Україні функціонує майже півтори тисячі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (ПСМНЗ). До них належать дитячі музичні школи (ДМШ) та музичні відділення шкіл мистецтв, які є невід'ємною частиною системи позашкільної освіти. Ці установи не лише забезпечують учнів фундаментальними знаннями у галузі музики, але й розвивають їхній естетичний смак, світогляд, виховують любов до мистецтва [4].

Музична освіта у Львові представлена широким спектром закладів, які задовольняють потреби учнів із різними рівнями музичних здібностей, віковими особливостями та інтересами. Вона охоплює державні школи естетичного виховання, спеціалізовані ліцеї, а також численні приватні школи, які пропонують індивідуальний підхід до навчання. У Львові функціонує 14 початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (ПСМНЗ), з яких 11 є музичними та мистецькими школами, а також хореографічна школа, художня школа імені О. Новаківського та хорова школа «Дударик» імені М. Кацала [11].

Окрім державних шкіл, у Львові функціонує низка приватних музичних шкіл, які стають все популярнішими завдяки своїй гнучкості та індивідуальному підходу до навчання. Серед них можна виділити Muzcool, Zwook, Wave Music School, Yolo, «Туше» та інші.[] Навчання в таких школах доступне не лише дітям, а й дорослим, що є однією з їхніх важливих переваг. Тут відсутній чітко затверджений навчальний план, тому програма підбирається індивідуально, враховуючи потреби, інтереси та рівень підготовки кожного учня, завдяки чому учні мають змогу

розвиватися у комфортному темпі, освоюючи музичний матеріал, що відповідає їхнім цілям [11].

Особливе місце в системі музичної освіти Львова займає спеціалізований ліцей імені Соломії Крушельницької. Цей заклад має багаторічну історію і виховав не одне покоління відомих музикантів, включаючи викладачів та студентів Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка. У ліцеї навчаються діти з видатними музичними здібностями, і головний акцент у програмі зроблено саме на ґрунтовному музичному навчанні. Навчання в ліцеї спрямоване на глибоке оволодіння інструментальною технікою, художньою інтерпретацією та розумінням стилістики музичних творів різних епох і жанрів [8].

Навчальні програми, які впроваджуються у ПСМНЗ, спрямовані на всебічний розвиток особистості, виховання художньої чутливості та естетичного сприйняття. У програмах використовується спеціально підібраний репертуар, що відповідає критеріям музичного розвитку дітей різного віку, сприяючи їхньому поступовому ознайомленню як із класичними, так і з сучасними музичними творами.

Навчальний репертуар є ключовою основою для формування навичок гри на фортепіано та загального музичного розвитку учня. Він сприяє поступовому вдосконаленню техніки виконання, формує естетичний смак і розвиває музичне мислення. Завдяки правильно підбраному репертуару забезпечується цілісний процес навчання, який поєднує практичні навички з творчим зростанням і художнім вихованням.

Формування такого репертуару має історичну основу, обумовлену потребами виконавської практики, педагогічними принципами та стилістичними напрямками, що переважали в різні епохи. Репертуар початкового рівня спрямований на поступове оволодіння інструментом, саме: розвиток музичного мислення, слуху, техніки виконання та формування художнього смаку.

Програмний репертуар, який слугує інструментом для музичного й технічного зростання учня, ґрунтується на видатних творах національної та світової музичної спадщини. Він повинен бути різноплановим, охоплюючи широкий спектр стилів, жанрів, форм, фактур і образного змісту, що сприяє всебічному розвитку виконавських і художніх навичок.

Яскравим прикладом цілісної системи педагогічного репертуару є система Бориса Євсейовича Милича (1904-1991), який багато років очолював методичну роботу в Україні в області фортепіанної педагогіки, виступав як лектор та організатор щорічних всеукраїнських педагогічних читань та семінарів по кваліфікації педагогів-піаністів. Його підбір репертуарних творів, їх послідовність та глибоко продумана педагогічна редакція основана на особистому досвіді викладання професора Милича Б.Є., на досвіді навчання сотень дітей в школі-студії [13].

Педагог підкреслює важливість всебічного розвитку учня-піаніста, особливо в перші роки навчання, коли закладаються основи музичного мислення, технічних навичок та естетичного сприйняття. Аналізуючи принципи його роботи, можна простежити багато спільного із системою Карла Орфа – видатного композитора та педагога, який створив новаторську музично-педагогічну концепцію, центральною ідеєю якої є установка на творчість: музика повинна розумітися через власну творчу діяльність дитини. Це досягається завдяки синтезу різних видів мистецької активності – інструментальної, ритмопластичної, танцювальної, вокальної та акторської гри. Головна мета концепції – виховання творчої, всебічно розвиненої особистості, здатної до самовираження та естетичного сприйняття навколишнього світу [15].

Видатні композитори різних епох зробили вагомий внесок у розвиток музичної освіти, створивши широкий спектр художньо-педагогічного фортепіанного репертуару для дітей. Їхні твори, сповнені тонкої педагогічної інтуїції, спрямовані на формування музично-творчих

здібностей та розвиток піаністичних навичок юних виконавців. Незважаючи на розбіжності у стилях викладання музичного матеріалу і художніх підходах, зумовлених естетичними і педагогічними тенденціями різних епох, в циклах дитячих мініатюр — таких, як знамениті "Дитячі альбоми" — простежуються спільні принципи. Серед них особливо виділяються такі риси як: яскрава образність музичної тканини, що допомагає дитині емоційно сприймати і передавати зміст твору; лаконічність та чіткість музичних форм, які сприяють легкому засвоєнню музичного матеріалу; доступність виразових засобів, адаптованих до вікових і технічних можливостей дітей; а також простота піаністичного викладу, що відповідає особливостям дитячої моторики.

Основу музичного репертуару базового (початкового рівня) для юних піаністів склали твори видатних композиторів різних епох, які композитори поєднували художню виразність із педагогічною доступністю. Епоха бароко представлена творами Йоганна Себастьяна Баха, зокрема його "Маленькими прелюдіями та фугами" та "Нотним зошитом Анни Магдалени Бах", які формують поліфонічне мислення і техніку багатоголосся у юних піаністів. У класичний період значний внесок зробив Людвіг ван Бетховен, чий "Німецькі танці" та варіації навчають музичному слуху й основам класичної форми.

Серед композиторів ХХ століття виділяється Бела Барток, чий "Мікрокосмос" і "Дитячі п'єси" використовують елементи народної музики для розвитку ритмічного чуття, слуху й техніки. Едвард Гріг у "Ліричних п'єсах" створив ніжні, мелодійні твори, які захоплюють своєю емоційністю. Ці, та багато інших композиторів заклали міцний фундамент для формування художнього смаку, технічних навичок і музичного мислення молодих виконавців [9].

В Україні формування національної фортепіанної школи у ХХ столітті сприяло створенню репертуару, який відображав національні

традиції. Такі композитори, як Микола Лисенко, Кирило Стеценко, Василь Барвінський та багато інших створювали твори, що поєднували народні інтонації з елементами класичної гармонії [5].

У творчості українських композиторів Східної України першої половини ХХ століття, які водночас були педагогами та піаністами, з'являються не лише окремі твори, а й цілі збірки, присвячені дітям. Серед них – «4 дитячі п'єси» і «24 дитячі п'єси» В. Косенка, «Три дитячі п'єси», «Чотири дитячі мініатюри на українські народні теми» та «Фортепіанні п'єси для дітей» В. Барвінського.

У другій половині ХХ століття цю традицію продовжують композитори Східної України – Ісаак Беркович, Микола Сильванський, Михайло Степаненко, Антін Рудницький, Василь Безкоровайний, Марта Кравців-Барабаш.

Український дитячий фортепіанний репертуар охоплює широкий спектр жанрів – від пісенно-танцювальних творів до лірики, епосу, старовинної західноєвропейської побутової танцювальної музики й програмних сюїт.

Написання збірок педагогічних фортепіанних творів було також притаманне композиторам Західної України першої половини ХХ століття. Вони орієнтувалися на досягнення західноєвропейських педагогів-піаністів, зокрема Р. Шумана, Т. Куллака та інших. Прикладами таких збірок є «Фортепіанні твори для молоді» Н. Нижанківського, «Колядки і щедрівки», «Шість п'єс» О. Берндта та інші.

Музичний репертуар базового (початкового рівня) для початкового рівня є багатофункціональним інструментом, що сприяє технічному, художньому й естетичному розвитку учнів. Він інтегрує традиції минулих епох із сучасними педагогічними інноваціями, забезпечуючи гармонійне становлення особистості учня [7].

1.2 Основні жанри та типи творів у музичному репертуарі базового (початкового рівня).

Музичний репертуар базового (початкового рівня) є основою навчального процесу в мистецьких закладах забезпечуючи всебічний розвиток виконавських навичок учня. Його жанрове наповнення формувалося історично, відповідно до потреб та вікових можливостей дітей.

Репертуаром на початковому рівні є *пісенні твори*. Пісенно-жанрова основа є надзвичайно важливою на початкових етапах навчання, адже вона близька для дитячого сприйняття.

Наступним етапом після опрацювання одноголосних мелодій є ознайомлення та виконання творів двома руками.

До таких творів належать *п'єси з елементами поліфонії*. До таких творів належать п'єси з елементами поліфонії, в яких використовується контрастне співсталення голосів у примітивній імітаційній структурі. Вони викликають особливий у учня саме завдяки використанню хорової підголоскової фактури, яка є близька до народної творчості. Яскравим прикладом таких творів є обробка української пісні «Дударик» (обр. І.Берковича).

П'єси кантиленного та рухливого характеру – перші п'єси гомофонно-гармонічного складу. Кантиленні твори вирізняються виразною мелодійністю, співучістю та плавним розвитком музичної фрази. Вони сприяють формуванню навичок звуковедення, фразування та глибшого розуміння ліричного образу. Такі п'єси виховують у дітей емоційно-образне мислення, навчають виразній грі та динамічної гнучкості.

В свою чергу до п'єси рухливого характеру можна віднести різні танці, такі, як: польки, вальси, марші, мазурки тощо. Вони сприяють формуванню ритмічної стабільності, моторної координації, а також

засвоєнню танцювальних форм. Танцювальність як елемент народної традиції особливо активно виявляється у творах українських композиторів – наприклад, у «Дитячих п'єсах» В. Барвінського [6].

Етюди, як обов'язковий засіб для розвитку техніки учня. Вони вдосконалюють навички артикуляції, моторики, чіткості звуковидобування. Зазвичай на цьому етапі використовуються етюди, що поєднують технічні завдання з музично-художнім змістом, формуючи не лише техніку, а й музичне мислення, динамічне чуття та інтонаційну виразність. Серед популярних авторів початкових етюдів — Ісаак Беркович, Карл Черні які створили твори, зручні для дитячої моторики й адаптовані до вікових особливостей учнів. Також значний вклад в даний жанр зробили, Людвіг Шітте, Белла Барток, та інші. [19].

Після вивчення основних жанрів творів на початковому рівні, учень здобуває необхідну технічну й музичну базу для поступового переходу до вивчення базового академічного репертуару.

Поліфонічні форми. До навчального репертуару входять нескладні поліфонічні твори Йогана Себастьяна Баха, Георга Фрідріха Генделя, Золтана Кодая. Учень навчається розрізняти та узгоджувати окремі голоси, відчувати поліфонічну тканину в русі, опановує основи фразування й поліфонічного мислення. Наступним етапом є робота над більш складними поліфонічними творами — інвенціями, фугетами, маленькими фугами. У цих композиціях кожен голос має тематичну самостійність, а учень вчиться чути розвиток музичного матеріалу в поліфонічній формі, усвідомлює структуру теми та протитеми, інтермедій, освоює складніші види артикуляції та динамічні переходи. Наприклад, у *двоголосних інвенціях* Й. С. Баха дитина засвоює ідеї темпового відчуття, фразування, метричної стабільності та інтонаційного дихання.

Твори великої форми посідають важливе місце в базовому фортепіанному репертуарі, оскільки сприяють розвитку музичного

мислення, виконавської витривалості та розуміння структурної побудови твору. До них належать сонатини, варіації, рондо та інші твори зі складною формою. На відміну від коротких мініатюр або етюдів, великі форми потребують від учня не лише технічної підготовки, а й здатності передати логіку розвитку музичного твору. Саме тут формується так зване “горизонтальне” мислення — уміння сприймати і виконувати твір як єдину структуру з внутрішніми контрастами, тематичним розвитком та кульмінаційними моментами.

Знайомство з сонатинами відомих композиторів як Фрідріг Кулау, Муціо Клементі, Вольфганг Амадей Моцарт формують розуміння сонатної форми. Учень вчиться розрізняти головну, побічну, заключну партії, відтворювати динамічні контрасти.

Така музична форма як *варіації* навчають учня порівнювати тему з її різноманітними художніми видозмінами: ритмічними, фактурними, динамічними. Вони також допомагають навчитися розрізняти зміни характеру варіацій, вміння інтерпретувати жанрові особливості окремих варіацій (марш, токато, кантілена тощо).

Рондо дають змогу працювати над виразністю повторень, ритмічною точністю, а також розпізнаванням змін у фактурі та динаміці під час повернення головної теми.

Загалом, твори великої форми вчать дитину чути цілісність і будувати її у виконавстві: від дрібної деталі до загального розвитку. Вони також поступово готують учня до вивчення масштабних творів у подальшому своєму виконавському розвитку [9].

1.3 Методи добору музичного репертуару базового (початкового рівня).

Добір фортепіанного репертуару для дітей, які навчаються у початкових класах мистецьких шкіл, базується на низці методичних,

психологічних, естетичних та культурно-національних принципів. Основна мета полягає у поєднанні технічного розвитку учня з формуванням музичного мислення, художнього смаку та здатності до інтерпретації.

Проаналізувавши окремий розділ праці Б. Милича «Виховання учня-піаніста», а саме «Учитель-учень», вкажемо, що окрему увагу слід приділяти включенню творів українських композиторів і обробок народних пісень. Це формує національну ідентичність і допомагає зберегти культурну спадщину.

Також важливо враховувати психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку: твори мають бути короткими, з чітко визначеним характером, щоб підтримувати інтерес і створювати позитивний емоційний досвід. Кожен твір повинен виконувати подвійну функцію — розвивати конкретні технічні навички (легато, стакато, динаміка, педалізація) і водночас мати естетичне значення.

У процесі музично-педагогічної діяльності викладачеві доводиться працювати з учнями, що суттєво відрізняються за рівнем музичної обдарованості, темпом засвоєння матеріалу, здатністю до творчого мислення та виконавської реалізації. Це вимагає індивідуального підходу до кожного учня, особливо при підборі навчального репертуару, який має відповідати не лише технічним можливостям, а й психологічним та музично-естетичним потребам дитини. Репертуар у музичній освіті відіграє подвійну роль: він слугує засобом технічного вдосконалення учня і водночас є інструментом для художнього збагачення та розвитку музичного мислення. Вдалий вибір твору може стати важливим мотиваційним чинником, який впливає на якість виконання, настрої учня, його впевненість у собі та навіть подальше ставлення до музичного навчання загалом.

Робота з більш обдарованими учнями зазвичай базується на їхній підвищеній здатності до сприйняття музичного матеріалу, швидкому розвитку виконавських навичок та високій емоційній чутливості. Такі учні демонструють активну взаємодію з педагогом, швидко реагують на пояснення, часто самі ініціюють обговорення інтерпретаційних нюансів, цікавляться технічними та художніми особливостями твору. Проте, навіть за наявності високих здібностей учень потребує цілеспрямованого формування ключових навичок, таких як здатність до детального аналізу тексту, системного опрацювання фразування, гармонії, фактури, а також до усвідомленої роботи з художнім образом твору. В цьому випадку, важливим завданням педагога полягає у тому, щоб навчити учня самостійно оцінювати власне виконання, вибудовуючи власну глибоку художню інтерпретацію. Репертуар для таких учнів має бути різноманітним за стилями, жанрами та формами. Він може включати сюїти, варіації, поліфонічні твори, романтичні мініатюри, твори сучасних композиторів із яскраво вираженою образністю. Важливо також залучати учня до роботи над новими, раніше невідомими йому творами, що вимагає від нього аналітичного підходу, який сприятиме розвитку музичного слуху та здатності інтерпретувати різні стилі. Наприклад, вивчення «Французьких сюїт» Йоганна Себастьяна Баха розвиває поліфонічне мислення та увагу до деталей. Частини сюїти, такі як Аллеманда або Сарабанда, вимагають розуміння стилю бароко, роботи над динамікою та агогікою.

У роботі з менш обдарованими учнями педагог стикається з необхідністю долати як технічні, так і психологічні бар'єри. Учні цієї групи можуть мати слабо розвинений музичний слух, уповільнене засвоєння матеріалу, труднощі в координації рухів та розвитку точного відчуття ритмічних структур. Проте це не виключає їхнього інтересу до музики та бажання реалізувати себе у виконавській діяльності. Основним

завданням педагога є підтримка цього інтересу, формування позитивної мотивації до навчання, створення ситуацій поступового успіху, що сприяє зростанню впевненості учня в собі. Вкрай важливо діяти тактовно, уникати надмірної критики, яка пригнічує ініціативу, і м'яко спрямовувати учня до усвідомлення та виправлення помилок. Репертуар для менш обдарованих учнів має бути технічно доступним, мелодично привабливим, з чіткою формою, гармонічною прозорістю та образним змістом. Доцільно використовувати твори з яскравими ритмічними та жанровими характеристиками, наприклад, танцювальні композиції, які сприяють формуванню відчуття метроритму та слухового сприйняття. До таких творів належать «Менуети» Йоганна Себастьяна Баха, легкі вальси та польки композиторів-класиків, а також українські народні пісні в обробках Миколи Лисенка.

В обох випадках педагог повинен враховувати не лише об'єктивні здібності учня, а й його психологічний стан, характер, темперамент, темп розвитку та тип сприйняття. Важливо встановити довірливі стосунки з учнем, стимулювати його самостійність і творчий підхід до виконання, розвивати інтерес до музики. Підбір репертуару повинен відповідати як технічному рівню виконавця, так і його музично-естетичним потребам. Залучення учня до цікавих і доступних творів допомагає йому долати труднощі у навчанні, а також сприяє естетичному та художньому збагаченню. Репертуар стає своєрідним інструментом, через який учень не лише засвоює технічні навички, а й відкриває для себе багатство музичного світу, розвиваючи здатність до творчого самовираження та інтерпретації [10].

Висновки до розділу I.

Музичний репертуар базового (початкового рівня) є важливим інструментом у формуванні технічної майстерності, музичної культури та

художнього світогляду учня. Він враховує вікові й технічні особливості дітей, поступово занурюючи їх у складний світ музики. Жанрова різноманітність репертуару дозволяє розвивати важливі виконавські навички, такі як фразування, відчуття ритму, координацію та поліфонічне мислення. Особливу увагу слід приділяти індивідуальному підбору творів, які відповідають рівню мотивації та здібностям учня. Таким чином, фортепіанний репертуар не лише навчає, а й формує особистість майбутнього музиканта.

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕАКАДЕМІЧНОЇ МУЗИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РЕПЕРТУАРУ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ БАЗОВОГО (ПОЧАТКОВОГО) РІВНЯ

2.1 Поняття та класифікація неакадемічної музики.

У сучасному музичному мистецтві активно розвиваються напрями, які не належать до академічної музики, і тому виникає потреба в чіткому визначенні та систематизації таких явищ. Важливо зазначити, що в низці сучасних досліджень використовується термін «естрадна музика», який часто розглядається як антонім до академічної. Зокрема, кандидат мистецтвознавства, доцент Київського національного університету культури і мистецтв Вероніка Тормахова вказує на доцільність його застосування щодо таких жанрів, як джаз, рок і поп-музика, об'єднаних спільним сценічним (естрадним) походженням. Вона наголошує, що називати їх просто «популярною музикою» або навіть «попсою» — недоцільно, оскільки рівень популярності в цих жанрах різний, а термін «естрадна музика» краще відображає спільний контекст їхнього виникнення та функціонування [18].

Однак у XXI столітті музичне середовище виходить далеко за межі традиційної сцени. Концертна діяльність тепер доповнюється цифровими платформами, соцмережами, студійними записами тощо. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність розширення понятійного апарату й пошуку нових термінів для класифікації неакадемічної музики.

У західному музикознавстві активно використовується поняття «популярна музика» (*popular music*), яке охоплює широкий спектр жанрів — від мейнстримної поп-музики до нішевих стилів на кшталт інді, панку чи гаражного року. Водночас у вітчизняному науковому обігу це поняття часто звужене до поп-жанру, що не відображає повною мірою різноманітності сучасної неакадемічної музики.

Британська дослідниця Люсі Грін (Lucy Green) у своїх працях, присвячених музичній освіті, пропонує класифікувати музику за моделлю: «класична – популярна». Вона підкреслює, що залучення популярної музики до навчального процесу створює сприятливі умови для засвоєння класичної. Зокрема, Грін акцентує на важливості звернення до «власної» музики учнів — тобто тієї, яка відповідає їхнім щоденним слухацьким практикам, — як до дієвого засобу мотивації та залучення: «Можливо, це особливо стосується “власної” музики учнів — популярної— на відміну від того, що вони часто називають “музикою старих” — класичної...» [23, С103-110].

Схожої позиції дотримується й американський дослідник Еван Тобіас (Evan Tobias), який є прихильником ідеї активного використання популярної музики у освіті. Він підкреслює, що інтерес до неакадемічної музики, сформований поза межами традиційної освітньої системи, здатен урізноманітнити навчальний процес у професійних закладах мистецького спрямування [28].

У сучасному культурному просторі неакадемічна музика відіграє дедалі вагомішу роль, зокрема у сфері музичної освіти базового (початкового) рівня. Залучення до вивчення неакадемічної музики сприяє розширенню виконавського досвіду та створює умови для міжжанрової взаємодії. Такий підхід дозволяє глибше осмислити відмінності неакадемічної музики й визначити її характерні риси.

Академічна музика, включає твори композиторів, які створюють їх у рамках усталених форм, таких як мініатюра, п'єса, етюд, фуга та інші. Для академічної музики характерна складна структура, а також високий рівень підготовки виконавців і слухачів. Її особливістю є прагнення до автономності — музика існує як самостійна естетична цінність і не виконує жодних утилітарних функцій.

Неакадемічна музика, на відміну від академічної, виникла як більш доступна форма музичного вираження, яка ближча до повсякденного життя слухача. Її коріння сягає народної, світської традиції, а головними характеристиками є простота, імпровізація і доступність як у виконанні, так і у сприйнятті. Неакадемічна музика не вимагає попередньої підготовки для сприйняття, що робить її доступною для ширшого кола слухачів.

Неакадемічна музика характеризується значною стилістичною різноманітністю, що зумовлює її багатогранність. Це, у свою чергу, сприяє формуванню специфічних ознак, які дають підстави розглядати її як самостійне культурно-музичне явище.

По-перше, твори неакадемічної музики часто створюються поза рамками академічної системи. Їх авторами можуть бути як професійні, так і аматори, а самі твори нерідко є результатом колективної творчості. Наприклад, у рок-музиці процес створення пісень зазвичай є командним, коли кожен учасник гурту вносить свій вклад, що додає творам унікальності.

По-друге, у неакадемічній музиці інший підхід до запису твору. На відміну від академічної музики, яка записується в нотному записі, неакадемічна музика здебільшого поширюється у формі аудіо- чи відеозаписів. Нотний запис, якщо й існує, зазвичай створюється вже після популяризації твору, наприклад, для кавер-виконань. Такий формат фіксації дозволяє оперативно поширювати музику і робить її більш динамічною та живою.

За стилістичними ознаками неакадемічну музику можна умовно поділити на кілька основних напрямів. Популярна музика охоплює жанри, такі як поп, хіп-хоп, денс-музика, що орієнтовані на широку аудиторію. Такі твори зазвичай характеризуються мелодійністю, простою гармонією

та чіткою структурою. Рок-музика, представлена класичним роком, інді, металом, панком, вирізняється гітарним звучанням, енергійною подачею та виразними авторськими текстами. Джаз і суміжні стилі мають власні художні принципи, зокрема складну гармонію, ритмічну різноманітність і домінування імпровізації. Напрямок world music поєднує елементи традиційної музики різних культур із сучасними формами подачі, тоді як альтернативна й експериментальна музика зосереджуються на пошуку нових засобів музичної виразності.

Неакадемічна музика може розглядатися не лише як засіб дозвілля, а й як ефективний інструмент музичної освіти. Виконання її творів допомагає розвивати гармонічне мислення, імпровізаційні навички та компетентність у сфері сучасних музичних стилів. Наприклад, джазові стандарти або популярні пісні допомагають розвивати навички акомпанементу, імпровізації та створенню власних інтерпретацій.

Таким чином, неакадемічна музика стає важливим компонентом музичної освіти базового (початкового) рівня. У межах музичної освіти базового (початкового) рівня слід усвідомлювати важливість неакадемічних напрямків як чинника, що активізує пізнавальну діяльність учнів, заохочує творчу ініціативу та формує відкритість до різноманітних музичних практик [17].

2.2 Використання неакадемічної музики у формуванні репертуару: методика та педагогічний вплив.

Залучення неакадемічної музики у фортепіанній педагогіці на початковому рівні дозволяє зробити навчальний процес більш адаптованим до сучасного культурного середовища учнів. Такий підхід передбачає включення до репертуару жанрів, близьких і зрозумілих

молоді — зокрема попу, року, джазу, фолку тощо. Методика опрацювання неакадемічного матеріалу зазвичай реалізується поетапно, з урахуванням як технічних, так і інтерпретаційних особливостей.

По-перше, важливо провести аналіз інтересів учнів, щоб зрозуміти їхні уподобання. По-друге, репертуар підбирати відповідно до рівня підготовки виконавців, починаючи з простіших творів і поступово переходячи до складніших. Якщо твір у його оригінальному вигляді занадто складний, його можна адаптувати шляхом аранжування. У фортепіанній педагогіці неакадемічна музика часто існує в кількох ступенях складності, що дозволяє учням незалежно від рівня підготовки виконувати впізнавані твори у доступному для них викладі.

Розглянуті аспекти використання неакадемічної музики у репертуарі можна краще зрозуміти через аналіз конкретних прикладів.

Композиція «Homeland» є однією з ключових частин саундтреку до мультфільму 2002 року «Спіріт: Душа перій», створеного всесвітньо відомим німецьким композитором Гансом Циммером — одним із найвпливовіших сучасних авторів музики до кіно, володарем численних престижних нагород, серед яких «Оскар» та «Греммі». Циммер відомий своїм інноваційним підходом до поєднання традиційних оркестрових засобів із сучасними електронними текстурами, що надає його музиці особливої глибини та емоційної насиченості.

У композиції «Homeland» майстерно зображено атмосферу дикої природи Північноамериканського заходу, де музичний матеріал відтворює велич і свободу природного середовища. Музика супроводжує візуальні образи орла, що пролітає над широкими відкритими просторами, створюючи відчуття безмежності та гармонії з навколишнім світом. Тональність, мелодійність і динамічні переходи композиції сприяють

глибокому емоційному сприйняттю, що робить її ефективним інструментом для розвитку музичного вираження та естетичного досвіду.

Спочатку «Homeland» була написана для симфонічного оркестру, що зумовлювало складність виконання та необхідність професійної підготовки. Однак завдяки широкій популярності твору та зростаючому інтересу до неакадемічної музики у педагогічній практиці з'явилися численні адаптації для фортепіано. Ці аранжування створені з урахуванням різного рівня виконавської майстерності — від початкового до середнього і вищого, що робить твір доступним учнів.

Аналізована у цій роботі версія (аранжування Наталії Кузьміної) відноситься до середнього рівня складності, поєднуючи виразність оригіналу з доступністю технічного виконання. Завдяки цьому вона широко використовується в музичній освіті як приклад твору, що сприяє розвитку виконавської техніки, музичного мислення та емоційної виразності учнів.

Складається твір з 4-х епізодів, що притаманно музичним саундрекам, так як мелодичні пласти змінюються поступово. Простий розмір 3/4, прозорість фактури, тональність C-dur, гомофонно-гармонічна фактура, прості гармонічні побудови є зрозумілим та доступним для учня.

Однак, цей твір, попри свою доступність та середній рівень складності, має значну навчальну цінність. Ритм, що симулює цокіт копит коня, в даному творі досягається за рахунок остинатного ритму в правій руці. Така ритмічна формула, як восьма – дві шістнадцятих, потребує від виконавця контрольованої пульсації, що формує почуття ритмічної організації музики. Арпеджіо на довгих акордах у лівій руці вимагає від учня володіння технікою розслабленого, але точного руху, що сприяє розвитку координації та пластичності гри.

Поступове ускладнення фактури, збагачення мелодійної лінії прикрасами та зміна тональності сприяють глибшому розумінню музичного образу, формують почуття форми, а також розвивають емоційно-образне мислення й художнє сприйняття виконавця.

Хоча ця композиція не належить до академічного репертуару в класичному розумінні, вона має значну педагогічну цінність. Вона виконана в основному в гомофонно-гармонічній акордовій фактурі, що забезпечує доступність технічного рівня, водночас розвиває ритмічну гнучкість, координацію рухів і музичну уяву. Твір сприяє формуванню виразної виконавської манери й емоційного сприйняття музики, слугуючи важливим етапом підготовки до більш складного академічного репертуару.

«Idea 10» — це фортепіанний твір мексиканського композитора й піаніста Гібрена Алькосера, опублікований 9 липня 2022 року. Здобув популярність завдяки цифровим платформам. Композиція доступна у цифровому нотному форматі (версії 3/4 і 6/8), а її середній рівень складності робить твір привабливим для учнів, що прагнуть розвиватися [25].

«Idea 10» викликає контрастні почуття радості та суму, мотивуючи долати труднощі — так описується авторський задум на офіційному сайті. Композиція поєднує просту, але виразну мелодику, поступове динамічне нарощування та ритмічну енергію, яка нагадує саундтрек або фрагмент із фільму.

Попри свій неакадемічний характер, твір має низку рис, які роблять його цінним у процесі музичного навчання. Його фактурна організація базується на гомофонно-гармонічному принципі: у лівій руці чітко вирізняється бас-акордний супровід, що надає гармонічної опори та

структурної стійкості всій побудові. Така фактура сприяє розвитку у виконавця розуміння гармонічних функцій, а також формує стійке почуття ритму й метричної організації.

Мелодія, викладена у правій руці складається з рівних за тривалістю нот, що створює враження спокійного, врівноваженого руху. Це, у свою чергу, дає змогу учневі зосередитися на якості звуковидобування, динамічних нюансах та фразуванні, не ускладнюючи гру надмірною ритмічною варіативністю.

Окрему увагу варто звернути на використання фігурацій — невеликих мелодичних зворотів у правій руці, які додають музичній фактурі динамічності та ритмічної виразності. Ці елементи не лише урізноманітнюють звучання, а й сприяють розвитку точності та гнучкості пальців. У деяких епізодах твору зустрічаються октавні пасажі, що допомагають зміцнити технічну підготовку виконавця. Музична мова твору є простою, базується на діатонічних гармоніях, що полегшує його сприйняття та засвоєння. Така структура дає можливість зосередитись не стільки на технічній складності, скільки на інтонаційній виразності, логіці побудови фраз і загальній музичній структурі. Простота твору не є недоліком, а навпаки — важливою рисою, яка допомагає учням опанувати основи виконавської інтерпретації. У педагогічному контексті ця композиція може використовуватись як матеріал для формування базових навичок читання з листа, роботи з динамікою та артикуляцією, а також як вступ до аналізу елементарної музичної форми. Крім того, твір зацікавлює учнів сучасним звучанням, близьким до їхнього особистого музичного середовища.

“Mia & Sebastian’s Theme” — ніжна лірична інструментальна п’єса, що розкриває внутрішній світ героїв мюзиклу *La La Land* (2016) — американського фільму, який поєднує елементи драми, романтики та музичного жанру. Автор музики — Джастін Гурвітц, відомий композитор,

лауреат премії «Оскар» та «Греммі», чиї роботи вирізняються глибиною емоційного змісту та різноманітністю стилів.

Хоча твір належить до сучасної кіномузики, його музична мова натхненна джазом, імпресіонізмом та романтичними традиціями, що надає йому особливої цінності в музично-педагогічному контексті. Твір має тонку гомофонно-гармонічну фактуру: мелодія звучить виразно в правій руці, а ліва створює м'яке гармонічне тло — часто в формі бас-акордних конструкцій. Це сприяє формуванню координації балансу між руками. Мелодія побудована на простій, діатонічній основі, але завдяки тонким гармонічним зміщенням та джазовим акордам із доданими терціями та септимами, виникає враження глибокої емоційної напруги й внутрішнього руху. Така гармонічна палітра стимулює учнів до аналізу не лише функцій, а й колористики акордових поєднань.

Структура теми — плавна, симетрична, з чітким фразуванням, що дозволяє відпрацьовувати музичне дихання, логіку інтонацій та динамічну побудову фрази. У технічному плані твір є доступним для учнів середнього рівня, проте вимагає тонкого відчуття ритму, нюансів, педалізації та співучої гри.

Технічну складність також являє собою пасажі у високому регістрі. Вона написана у вільному викладенні, на кшталт джазової імпровізації. Хроматичні ходи, альтерації, альтеровані акорди надають гармонічній мові глибини й кольорової насиченості. Вони збагачують музичну тканину, створюючи підвищену напругу, яка розряджається у ключових моментах. Така гармонічна мова є прекрасною базою для розвитку слуху, навчання інтервального відчуття, а також — аналізу функціонального навантаження нетипових акордів.

На фоні стабільного гармонічного пульсу ці ускладнення створюють текстурний контраст: мелодія не втрачає своєї ніжності, попри насичене гармонічне підґрунтя. Окрім технічних аспектів, важливим є й розвиток

виконавської чутливості — учень навчається передавати ностальгію, ніжність, романтичну невпевненість.

“All I Want for Christmas Is You” -популярний різдвяний поп-хіт видатної американської співачки Мерайї Кері. Попри те, що цей твір є вокальним поп-хітом, він має цінні музично-педагогічні елементи, які роблять його придатним для фортепіанного розбору та виконання. Насамперед варто відзначити гармонічну різноманітність композиції — вона поєднує традиційні елементи популярної музики з джазовими ходами та вкрапленнями госпелу.

Фактура фортепіанного супроводу базується на гармонізованому акомпанементі в стилі 50-х–60-х років, з характерним рухом баса, тріольністю в супроводі. Це створює хороше підґрунтя для роботи над ритмічною точністю, відчуттям пульсу та стилістичною виразністю. Мелодія твору містить характерні вокальні інтонації, що відтворюють особливості живого співу, акцентуючи увагу на чіткій артикуляції та емоційній виразності. Ритмічна структура твору вирізняється наявністю тріольних груп, синкопованих акцентів та пунктирних ритмів, що підкреслюють живий, імпровізаційний характер виконання, властивий джазовому стилю. Ці елементи допомагають учням опанувати точність ритмічного відчуття та гнучкість у трактуванні ритмічних малюнків.

Цікавим та корисним досвідом у роботі над твором *“All I Want for Christmas Is You”* стане читання акордових символів. Така форма роботи розвиває в учнів гармонічне мислення, орієнтацію в структурі пісні та здатність самостійно будувати акомпанемент.

У позначеннях акордів зустрічаються джазові елементи, зокрема септакорди (C7, G7), субдомінантові з оберненнями, іноді альтеровані акорди (B7#5, Am7 b 5, D7 b 9), що вводять учня у мову сучасної гармонії. Такі символи поступово знайомлять учнів з лексикою джазу, яка у

подальшому стане надзвичайно корисною — як для імпровізацій, так і для розуміння складніших гармоній у класичному та популярному репертуарі.

Висновки до розділу II.

Вплив неакадемічної музики у сучасній мистецькій освіті забезпечує учням доступ до різноманітних стилів і жанрів, які стимулюють інтерес до навчання та сприяють розвитку творчих здібностей. Інтеграція такої музики в фортепіанний репертуар робить заняття більш привабливими та близькими до життєвого досвіду учнів. Особливо цінним є широке використання цих творів для розвитку навичок читання з листа — як ритмічних патернів (цифрової читки), так і нотного тексту. Вправи з поєднанням мелодії в правій руці та акордових акомпанементів у лівій допомагають розвивати координацію рук і формувати початкові уміння акомпанувати, що є важливою складовою музичної освіти на базовому рівні.

Такі твори сприяють не лише технічному, а й особистісному розвитку учнів, формуючи їхню здатність до самостійного музичного пошуку, експериментів та глибшого розуміння музики. Завдяки різноманіттю стилів і форм неакадемічна музика ефективно доповнює академічний репертуар, створюючи баланс між традицією і сучасністю. Системне впровадження її у навчальні програми є не лише педагогічно доцільним, а й необхідним для підготовки багатогранного виконавця, здатного орієнтуватися у сучасному музичному контексті.

ВИСНОВКИ

У системі мистецької освіти України, зокрема в роботі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, цей репертуар виконує не лише функцію навчального матеріалу, а й слугує фундаментом для формування особистості майбутнього музиканта, здатного до свідомого, емоційно виразного та творчого музичного виконавства.

Історичний розвиток системи музичної освіти в Україні, педагогічні традиції, закладені видатними вітчизняними та закордонними композиторами й методистами, зокрема Борисом Миличем, забезпечили формування системного, послідовного і різнопланового репертуару для учнів-піаністів. Цей репертуар враховує як вікові особливості, так і технічні можливості дітей.

Структура репертуару охоплює пісенні твори, мініатюри, програмні п'єси, етюди, твори поліфонічного характеру та великі форми, що дозволяє сформувати повноцінну систему навчання — від простого до складного, від інтуїтивного сприйняття до усвідомленої інтерпретації. Кожна група творів виконує свою методичну функцію, спрямовану на розвиток окремих музичних і технічних навичок — фразування, динаміки, ритму, координації, поліфонічного мислення.

Окрему увагу варто приділяти підбору репертуару з урахуванням індивідуальних особливостей учня, адже саме це забезпечує найбільшу ефективність навчального процесу. Врахування рівня підготовки, мотивації та особливостей сприйняття кожного виконавця сприяє більш успішному опануванню матеріалу.

Було доведено, що сучасні тенденції у мистецькій освіті, включаючи інтеграцію неакадемічної музики до навчального репертуару, розширюють педагогічні горизонти. Популярні, джазові композиції та саундтреки

можуть бути використані для розвитку навичок читання з листа, освоєння акордової символіки, опрацювання фактури, близької до сучасної музичної практики, а також для вивчення гармонічних моделей, що виходять за межі традиційної класичної системи.

У сучасній музично-освітній практиці спостерігається зростаючий інтерес до неакадемічної музики як навчального ресурсу. Її залучення до репертуару фортепіанного виконавця — особливо в межах музичної освіти базового (початкового) рівня — є не лише обґрунтованим, а й педагогічно доцільним. Аналіз творів *Homeland* (Ганс Циммер), *Idea 10* (Гібрен Алькосер), *Mia & Sebastian's Theme* (Джастін Гурвіц) та *All I Want for Christmas Is You* (Мерайя Кепі) показав, що, попри неакадемічне походження, ці композиції містять цілу низку навчальних компонентів, які сприяють розвитку важливих технічних, інтерпретаційних та стилістичних навичок.

Кожен із розглянутих творів сприяє формуванню музичного мислення учня через прозору, виразну фактуру, а також поступове ознайомлення з ритмічними структурами різного рівня складності. Вивчення таких композицій дозволяє розширити уявлення про гармонічну мову — від базових функціональних зв'язків до елементів джазової гармонії, зокрема альтерованих акордів та секстакордів. Крім того, ці твори активно розвивають технічний арсенал учня: у грі фігурацій, арпеджіо, пасажів, октав та акордових розташувань із широкими інтервалами. Добре структурований та методично вивірений репертуар формує не лише технічну і музичну підготовку, а й підтримує становлення виконавських навичок, художнього мислення та творчого потенціалу. Такий підхід забезпечує навчальний прогрес. Також він відкриває простір для емоційного самовираження, самостійної роботи з матеріалом та поступового входження учня в ширший культурний контекст.

Неакадемічна музика, будучи відкритою, різноманітною та живою, допомагає створити зв'язок між академічною традицією та сучасним музичним контекстом, забезпечуючи гнучкий репертуар, що відповідає викликам сучасності. Її впровадження в навчальний процес дозволяє не тільки зробити заняття більш цікавими, але й розширює горизонти музичної освіти, формуючи багатоплановий світогляд виконавця, здатного орієнтуватися у сучасному культурному просторі.

Таким чином, неакадемічна фортепіанна музика — це не лише альтернатива традиційному репертуару, а й потужний інструмент музичної педагогіки, який варто системно інтегрувати у навчальні програми мистецьких шкіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білан Н. Педагогічні принципи у фортепіанній творчості українських композиторів. – Львів: ЛНМА ім. М. Лисенка, 2015. – 140 с.
2. Гнатишин Н. Формування музичного образу у фортепіанній творчості для дітей. – Тернопіль: ТНПУ, 2013. – 118 с.
3. Голубєва О. Теоретико-методичні основи фортепіанного навчання дітей. – Харків: ХДАК, 2010. – 156 с.
4. Зінкевич О. Український авангард // Музика. – 1992. – № 4. – С. 4–5.
5. Кияновська Л. Українська музична культура / Л. Кияновська. – 2-е вид. – Тернопіль, 2000.
6. Кияновська Л. Українська фортепіанна мініатюра. – Львів: Сполом, 2001. – 232 с.
7. Кіреєва В. Г. Сучасні тенденції українського фортепіанного репертуару. // Наука. Релігія. Суспільство. – 2012. – № 1. – С. 92–96.
8. Львівський державний музичний ліцей Крушельницької [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://solomiya-lc.lviv.ua/> (дата звернення: 05.06.2025).
9. Милич Б. Є. Виховання учня-піаніста (5–7 класи ДМШ) / Б. Милич. – К. : Музична Україна, 1982. – 86 с.
10. Милич Б. Є. Виховання учня-піаніста. – М.: Кіфара, 2002. – 78 с.
11. Музичні школи Львова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://list.in.ua/Львів/Музичні-школи> (дата звернення: 05.06.2025).
12. Огієнко І. М. Психологічні аспекти музичного навчання дітей. – Київ: НПУ ім. М. Драгоманова, 2012.
13. Омельченко Т. А. Фортепіанна педагогіка Бориса Милича // Часопис Нац. муз. академії України ім. П. І. Чайковського. – 2015. – № 2. – С. 69–81.

- 14.Писаренко Н. І. Методика викладання фортепіано. – Київ: Кондор, 2004.
- 15.Резнік О. С., Дарлінг У. Е. Музично-педагогічна концепція Карла Орфа як універсальна теорія розвитку музичних здібностей дітей // *Science and innovation of modern world: proceedings of the VI International scientific and practical conference*. – 2023. – С. 521–529.
- 16.Топоногова О. Педагогічний репертуар для фортепіано: принципи добору. – Київ, 2004. – 128 с.
- 17.Тормахова В. М. Неакадемічна музика: проблеми дефініції та сутнісні виміри // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. – 2019. – № 1. – С. 21–27.
- 18.Тормахова В. М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез: монографія. – Київ: Ліра-К, 2017. – 204 с.
- 19.Шип С. Педагогічний репертуар як основа фортепіанного виховання. – К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 147 с.
- 20.Bernstein, L. The Joy of Music. New York: Amadeus Press, 1995.
- 21.Bowman, W. D. (1998). Philosophical Perspectives on Music. Oxford University Press.
- 22.Green, L. (2008). Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy. Ashgate Publishing.
- 23.Green, L. Popular music education in and for itself, and for ‘other’ music: Current research in the classroom. International Journal of Music Education. – 2006. – No 24(2). – pp. 103–120.
- 24.Hallam, S. Music Psychology in Education. London: Institute of Education, 2006.
- 25.Idea 10 Sheet Music for Piano – Original Composition [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gibranalcocer.com/products/idea-10-sheet-music?utm.com> (дата звернення: 06.06.2025).

26. Sadie, S. (ed.). *New Grove Dictionary of Music and Musicians*. 2nd ed. London: Macmillan Publishers, 2001.
27. Taruskin, R. *The Oxford History of Western Music*. Oxford University Press, 2010.
28. Tobias, E. S. Crossfading music education: Connections between secondary students' in- and out-of-school music experience. *International Journal of Music Education*. – 2015. – No 33(1). – pp. 18–35.